

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU • Atatürk

Remzi Kitabevi, 1946-1955 (1 baskı)
Birikim Yayınları, 1981 (1 baskı)

İletişim Yayınları 8 • Y. Kadri Karaosmanoğlu Bütün Eserleri Dizisi 8
ISBN-13: 978-975-470-159-3
© 1983 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1-16. BASKI 1983-2016, İstanbul
17. BASKI 2017, İstanbul
18. BASKI 2017, İstanbul

EDITÖR Bahriye Çeri

KAPAK Ümit Kıvanç

UYGULAMA Hasan Deniz

DÜZELTİ Can Belge

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3
Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

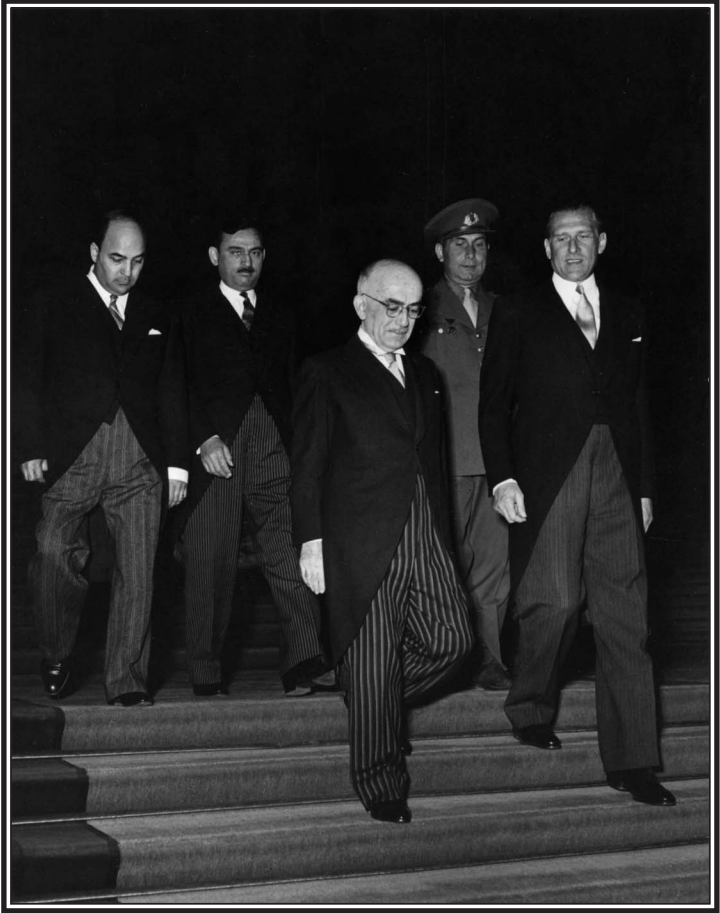
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU

Atatürk

i l e t i Ő i m

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Bern Büyükelçiliđi sırasında.

İÇİNDEKİLER

Başlamadan Önce	11
Başlangıç.....	13
Kahramanlığı.....	35
Dahiliği.....	59
Devlet Kuruculuğu.....	75
Milliyetçiliği.....	93
Askerliği.....	109
İnsanlığı.....	119
Atatürk'ün İdeolojisi.....	131
Büyük İnkılâp ve Küçük Politika.....	145

Başlamadan Önce

Atatürk'ün manevî şahsiyetine dair bu küçük tahlil tecrübesinde ne Kurtuluş Mücadelemizin, ne de Büyük Türk İnkilâbının tarihini veya ideolojik tefsirini yapmak iddiası vardır. Böyle bir mevzu, ancak, muhtelif cinsten bir yığın vesikaya istinat edeceği gibi mahiyeti itibarıyla de, Atatürk'le beraber kendisine yardım etmiş olan arkadaşlarının, kendisini hazırlamış olan siyasî ve içtimaî hadiselerin, hulâsa, bütün bir devrin tetkik ve tahlilini lüzumlu kılacaktır. Burada ise, Büyük Adam, daha plastik gösterilmek için tek başına ve yalın şahsiyet halinde alınmıştır; her portrede ve her monografyada yapıldığı gibi.

Bundan başka, beni okuyacak olanlara şunu da hatırlatmak isterim ki, bu kitap, Atatürk'ün ölümünü takip eden yas ve elem haftalarında ve hemen bir hamlede yazıldığı için onda büsbütün objektif bir vakıf aranmamalıdır. Bu yüzden, Atatürk'e dair görüş ve düşünüşlerim çok kimse üzerinde ya bir “mersiye” veya bir “kaside” tesirini icra edecektir. Bense bu çeşit “edebiyat”ı pek sevenlerden değilim.

Onun içindir ki, bundan sekiz yıl ewel, Büyük Adam'ın tabutu etrafında yapılan nümâyışlere gerek söz ve gerek yazı ile karışmaktan çekinmiş ve bu kitabın müsveddesini, belki, mübalâğalı bir heyecanın eseridir korkusuyla, hemen bastırıp yayınlamakta tereddüde düşmüştüm.

Şimdi, o heyecanlı devrenin üstünden, her biri öbüründen ağır hadiselerle yüklü sekiz yılın silindirleri geçmiş bulunuyor. Gerek dışarıda, gerek içeride teneffüs ettiğimiz kuru ve sert realiteler havası, artık, bizim kalbimizde herhangi bir coşkunluğa, herhangi bir taşkınlığa imkân vermeyecek kadar soğuyup buz tutmuştur. Türk İnkılâbının kahramanlık safhası kapanarak yerini yalnız maddî ihtiyaçların çalkandığı “pragmatik” bir devre bırakmak üzeredir. “Atatürk”ü, işte, bu hava içinde ve böyle bir devrin eşiğinde tekrar gözden geçirdim; onda değiştirilmesi gereken hiçbir nokta bulmadım ve onu halka mal etmenin tam zamanı geldiğine asıl şimdi kanaat getirdim.

Zira, Türk milleti her vakitten ziyade bugün, o Büyük Rehberin ardisıra yürüyüp geçtiği yola dönüp bakmak ihtiyacındadır. Türk milleti, bu yolda ne kadar imkânsızlıkların üstesinden geldiğini ve “mâkûs talihini” ne çetin engellerle çarpışarak yendiğini bir kere daha hatırlayacaktır.

Atatürk, kendisini unutmayanlar için, tükenmez bir enerji ve optimizma kaynağıdır ve onu unutturmamak hepimize kutsal bir vatan borcudur.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

Ankara, 16 Ağustos 1946

BAŞLANGIÇ

Bizim ilk gençlik yıllarımız bir milli kahramana hasretle geçti. Biz; –şimdi ellisine varanlar, elliden ötedekiler– gözlerimizi dünyaya bir bozgun havası içinde açtıktı. Babalarımız, annelerimiz, bize Moskof seferlerinden, Rumeli kıyılarından [ayaklanmalarından], Arap isyanlarından ve bunları takip eden ecnebi müdahalelerinden tutuk bir dille bahseder dururlardı. Kaybolmuş ülkelere, gidip de dönmeyenlere, gözleri yaşlı nişanlılara dair yanık halk türküleri bizim ninnilerimizdi ve sonsuz bir millî hâile [trajedi] olan “Yemen” kâbusu, ailelerimiz içindeki gündelik konuşmaların en alışılmış mevzularından biriydi. Erkek evlât sahiplerinin ve yetişkin delikanlıların kafasında sosyal endişe namına yalnız şu vardı: Askerden kurtulmak çaresi... çocuklar bunun için mektebe verilir ve yüksek tahsile bunun için rağbet edilirdi.

Namık Kemal ile çağdaş olan ve benimki gibi “Vaveylâ”yı “Rüya”yı, “Celaleddin Hârzemşâh”ı okumuş bulunan babalarımızın yüreğinde bir vatan duygusu, bir tâ eskiden kalma destanî soluk var mıydı, yok muydu; pek iyi hatırlamıyorum. Yalnız bildiğim bir şey varsa, büyüklerimizin bi-

ze, düşmanlarımızdan, Avrupalılardan daima saygı ve korku ile bahsedişleridir. Arasına limanlarımızda yabancı harp gemilerinin görünüşü veya herhangi bir frenk hükümdarının memleketimize ayak basışı halkı çoşturan ve ona kolektif heyecan veren yegâne mehabetli [görkemli] hadiselerdi. Çünkü, kendisine ve kendi devletine itimadı kalmayan halk, kendi mukadderatına hâkim olan kudretlerin bu sembollerde tecessüm ettiğini [somutlaştığını] görüyordu.

Bir gün, on bir yaşında bir çocuktum. Manisa'da, büyüklerimden biriyle gezintiden eve dönüyorduk. Oturduğumuz sokağın ağzında, Sultan Camii meydanında bir acayip kalabalığa rastladık. Beş on kişilik, kızıl yüzlü, panama şapkalı bir seyyah grubu ellerinde kalın bastonlarla, etrafını alan bir alay mahalle çocuğunu merhametsizce dövüyordu. Bu yavrucakların bir kısmı haykırarak kaçışıyor, diğer bir kısmı yerden topladığı taşlarla kendini müdafaaya çalışıyordu. Çoğunu şahsen tanıdığım ve iyi ailelere mensup olduklarını bildiğim bu çocuklar, hiç şüphesiz, memleketin âdetlerine göre tuhaf kıyafetli bu seyyah grubuna, sırf tecessüs saikasıyla [nedeniyle] yanaşmış bulunuyorlar! öbürleri de, bunları sanki sürü muzır [zararlı] ve rahatsız edici mahlûkatmış gibi yanlarından defetmek istiyorlardı. Fakat bunun için, kullandıkları tedbir o kadar vahşî ve gayri insanî idi ki, benim bile küçücük yüreğim isyanla doldu ve boğazım hıçkırıklarla tıkanarak bağırdım:

– Ne hakla vuruyorlar?

Yanımdaki, başını önüne eğdi ve bana cevap vereceği yerde dayak yiyen çocuklara seslendi:

– Haydi, savulun bakayım, haydi savulun...

Lâkin savulmak isteyenler de bir müddet gene dayaktan kurtulamıyorlardı:

– Bırakın, dedim; bırakın beni. Gidip karakola haber vereyim.

Aldığım cevap şu oldu:

– Karakol, ecnebilere karşı ne yapabilir, a oğul!..

Bu söz üzerine, sanki birden, yaşıma on yıl daha katılmıştı. Üstüme gamlı bir ciddiyet çökmüştü ve millî gururum –zannedirim– o andan beri kanamaya başlamıştı. O andan beri, tam yirmi beş yıl, bu yaranın kanı, ölüm işkencesine mahkûm Çinlilerin traşlı tepesine akıtılan damlalar gibi tıp tıp yüreğimin üstüne damladı, damladı, damladı.

Yirmi beş yıl, bu bütün bir gençliktir. Yirmi beş yıl, bütün millî ve sosyal kıymetleri altüst olmuş, “bütün kaleleri zaptedilmiş”; etrafı bir demir çemberle çevrilmiş viran ve perişan bir ülkede, bir asırdan beri durmadan kovalanan, durmadan tekmelenen yılgın ve âvare bir sürünün arasında, içlerinden dışarıdan sövüle sayıla, itile kakıla ve o yara, o millî gurur yarası bağrımızın içinde damla damla kanayarak, yirmi beş yıl sürünmek, sürünmek... İşte, bizim neslin dünya realitelerine ilk temasından olgunluk çağına ayak basıncaya kadar geçirdiği ömür bu olmuştur.

Bizim nesil, dediğim bu kürek mahkûmları kafilesinin ortasından, arasına başımızı kaldırıp ufka bakardık. Nerede sabah yıldızı? İçimizden bir ses daima “O, hiç doğmayacak” derdi. Okuduğumuz kitaplar, konuştuğumuz tecrübeli, bilgiç adamlar da bunu söylerdi. Mektepler ise, sadece bir zekâ mezarı idi. Bir gün, sınıfta, alnım sıraya dayalı, dizlerimin üstünde tuttuğum “Cezmi”yi okurken bir el, bir demir pençe beni ensemden yakalamış, sokağa atmıştı. Nereye gitmeli? Nereye kaçmalı? On altı yaşımda ya var, ya yoktum. Fakat, biliyordum ki, bazı memleketlerde hürriyet denilen bir saadet vardır ve oralarda herkes istediği kitabı okuyabilir.

Ve o hürriyet diyarlarından birine gittim.

Ey Kemalist Türkiye'nin bahtiyar gençleri; siz ki, on altı yaşımızda daha bir futbol maçına bile başlayamıyorsunuz;

bense, o yaşıta, hürriyet sevgisi yoluna “hayat mücadelesi” denilen korkunç oyuna atılmışım. –Size nasıl anlatayım?– o zamanlar, adını ağzımıza almadığımız “vatan”ın dışında “firari” diye anılan birtakım Türkler dolaşırdı. Frenkler bunlara “Jeune Turc”ler lakabını vermiş olmakla beraber aralarında benim gibi çocuklar ve ak sakallı ihtiyarlar da vardı ve sanmayınız ki, bunlar birtakım kahramanlardı. Hayır. Bunlar ne yaptıklarını bilmez bir sürü bedbahtlardı ve altı aşınmış pabuçlarıyla diyar diyar dolaşarak “hürriyet” dilenirlerdi. Lâkin başkalarının hürriyeti acı bir lokmadır. Bununla hiçbiri doyunamazdı ve gözleri daima arkalarına çevrik, bir gün, kendi topraklarında bitecek olan buğdayın ekmeğini, anayurdun kendi has nimetini beklerlerdi. Hangi el bunu ekti? Hangi el bunu biçecek? O millî kahraman nerede idi? O, bir türlü meydana çıkamıyordu.

Kafalarımızı saran millî kâbusun humması içinde, kâh şunu, kâh bunu o kahraman heyetinde [suretinde, kılığında] gördüğümüz oldu. Hasta muhayyilemizin icat ettiği bu yalancı Mythe’ler arkasında bir müddet koşuyor, sonra birden, soluğumuz tıkanarak duruyorduk; eyvah, bu da bizcileyin âvarenin biriymiş.

Yirmi yaşımıza girdiğimiz zaman, artık hiçbir kimseye hiçbir şeye inanmıyorduk. Meşrutiyet inkılâbının şarkıları bize birtakım herzeler gibi geliyordu. Hele sokak destancılarının “yaşasın!” çılgınlıklarıyla ortaya attıkları, salaştan tiyatroların şanolarına çıkardıkları “hürriyet kahramanları”na başımızı çevirip bakamıyorduk bile. Panayır mızıkacılarının, köşe başı şarlatanlarının ve acemi şiir okuyucularının yardımıyla yapılan halk nümâyişleri bizi tiksindiriyor, evlerimize kaçıyorduk. Bir gün, evde aileden yaşlı bir adam bana şunu demişti: “Canım; böyle incesaz takımıyla inkılâp mı olur?”*

(*) Bu sözlerle “İttihat ve Terakki” hareketini tezyif etmek istediğime hükmolunmamalıdır. “İttihat ve Terakki” bizdeki millî ve inkılâpçı teşkilâtların anasıdır.